

A Magyarországi Evangélikus Egyházhoz került az Esterházy Péter és Gitta Könyvtár

Szöveg: Galambos Ádám, nyitókép: Szebeni András, fotó: Balogh Kriszta, Esterházy Marcell, Martin Vukovits, Szebeni András, Simonfi Péter

Budapest – Esterházy Péter 70. születésnapján örömmel jelentjük be, hogy az Esterházy-család a Magyarországi Evangélikus Egyháznak ajándékozta az Esterházy Péter és Gitta Könyvtárat. A könyvtár kezelője az Evangélikus Országos Gyűjtemény – Evangélikus Országos Könyvtár lett. H. Hubert Gabriella gyűjteményvezetővel, Fabiny Tamás evangélikus elnökpüspökkel és Pröhle Gergely országos felügyelővel az ajándékozásról, e jelentős kultúrkincs szellemi értékéről és az Esterházy szövegek teológiai vonatkozásairól is beszélgettünk.

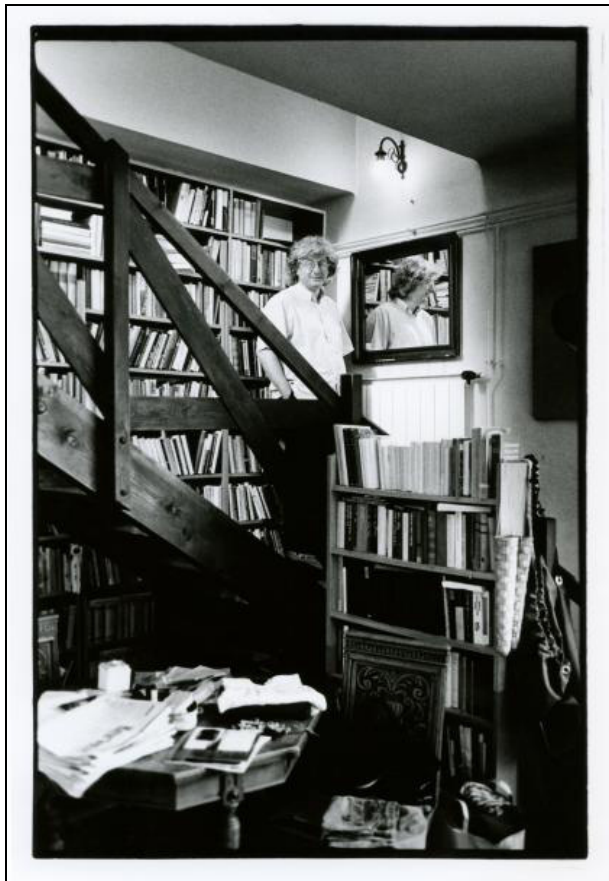
A Budapest Szentkirályi utca 51. szám alatt található a Magyarországi Evangélikus Egyház Országos Irodája és az Evangélikus Országos Gyűjtemény is. Számos könyvritkaság mellett itt őrzik többek között Luther Márton végrendeletét, a Vizsoly Biblia egy példányát és a gyűjtemény a Podmaniczky-Degenfeld Könyvtárral is büszkélkedhet. E kulturális miliőbe kerül a kortárs magyar szépirodalom egyik meghatározó szerzőjének, Esterházy Péternek és feleségének, Esterházy Gittának közel tizenötezer kötetes könyvtára.

Az ajándékozásról

A könyvtár evangélikus egyházhoz kerüléséről megkérdeztük Fabiny Tamás evangélikus elnök-püspököt, aki elmondta, hogy az első komolyabb lépés Pannonhalmához kötődik, ahol Hortobágy Cirill főapát és Várszegi Asztrik korábbi főapát meghívására tavaly májusban egy értelmiségi társasággal közösen vendégségében volt. „Az alkalom egyik szünetében Esterházy Gittával beszélgettem, aki elmondta, hogy szeretné egyben tartani Péterrel közös könyvtárát és azon gondolkodik, hogy hol lehetne ezt elhelyezni. »Nincsen az evangélikus egyháznak erre lehetősége?« – tette fel a kérdést. Kapva kaptam az alkalmon és igent mondtam, azzal, hogy a végleges döntést meg kell beszélnem elnöktársammal, Pröhle Gergellyel, és egyházunk gyűjteményének vezetőjével, H. Hubert Gabriellával. Mindketten örömmel fogadták a megkeresést. Nagyra értékeliük és büszkéek vagyunk arra a nemes gesztusra, hogy az ajándékozás révén Esterházy Péter és Gitta könyvtárának őrzői és ápolói lehetünk.”

Az előkészítést követően 2019. október 29-én aláírásra került a család és az evangélikus egyház között az ajándékozási szerződés, és a tél folyamán megtörtént a mintegy négyszáz könyvfolyóméternyi kötet bedobozolása. A könyvtár ideiglenesen az Északi Evangélikus Egyházkerület székházában került elhelyezésre, ahol a feldolgozási munka is zajlani fog. A könyvtár végleges helye az evangélikus egyház székházában lesz. Ezzel kapcsolatban Fabiny Tamás elmondta: „Amikor Esterházy Gittának megmutattuk a székházat, akkor büszkén vezettük Luther Márton szobrához, melynek talapzata előtt a reformáció ötszázadik évfordulójára készült Kálvin téri installáció egyik feliratos köve lett elhelyezve. A 95 kő közül mi azt választottuk, amin Luther Mártonról és Esterházy Péterről olvasható idézet: »Nincs nagyobb ellenségünk önmagunknál« – olvasható Luther Mártonról a mondás, míg Esterházy Péterről ez az idézet van kőbe vésve: »Luther kérdése az volt: talállok-e egy irgalmas Istent. Az én kérdésem: talállok-e egy irgalmas embert.« Talán ez is kifejezi, hogy az

evangélikus egyház hagyományához a lelkeség és a kultúra egyaránt hozzátartozik. Az evangélikus egyház az elmúlt ötszáz évben általában nagy felekezeti nyitottságot tanúsított, ha tudományról vagy kultúráról volt szó. Így lehet, hogy Luther és Esterházy jól megférnek egymás mellett.”

Fotó: Martin Vukovits

Evangélikusság és a kultúra viszonya

Pröhle Gergely elmondta, hogy az Evangélikus Országos Gyűjtemény az elmúlt években egyre nagyobb tekintélyre tett szert: „Mind a múzeumnak, mind a könyvtárnak és a levéltárnak is jelentős a felhasználói köre, a muzeológiai találékony-ság és az alapos filológiai munka szakmai körökben nagy elismerésnek örvend. Ezzel összefüggésben van a székház építészeti megújulása is. A földszinti levéltárban Luther Márton végrendeletét őrizzük, fölötte található a könyvtár, míg a legfelső szinten van a templomunk. Az épület szimbolikájában hordozza azt az egységet, ami az evangélikus egyház lényege is: a tudományosság és a művé-

szeti nyitottság számunkra nagyon fontos. Ugyanakkor, nem egyfajta kultúrprotestantizmusba hajlunk, hanem mindezek fölött ott van a minket meghatározó lelkeség, azaz Isten igéje.”

Az Esterházy-könyvtárral kapcsolatban az országos felügyelő hangsúlyozta, hogy „az evangélikus tudományosság tekintélyének növekedését látja abban, hogy egy ilyen jelentős író könyvtára került hozzánk”. Pröhle Gergely arra is kitért, hogy országos felügyelőként büszke arra hogy egyházunk művészi, irodalmi és kulturális igényességre is törekszik: „A tudománynak és a kultúrának teljesen természetes közege székházunk. Ez azonban nem újdonság, hanem a hagyományhoz való visszatérés! Ne felejtsük el, hogy valaha a kiváló történész, *Mályusz Elemér* is e falak között dolgozott, békebeli hivatali elődöm, *Radvánszky Albert* is élő kapcsolatban volt korának tudósaival, művészeivel. Amit ma csinálunk az e nemes hagyomány 2.0-ás változata, hiszen a régiségeink megóvása mellett nem csak könyveket, hanem kortárs képzőművészeti alkotásokat is gyűjtünk” – fogalmazott.

Az Esterházy-könyvtár gyűjteménybe kerülésével kapcsolatban H. Hubert Gabriella kiemelte: „Elsősorban nem a hagyományos értelemben vett kultuszt, ez esetben az Esterházy-kultuszt akarjuk építeni. Ez nem a mi feladatunk, hanem a régít (Podmaniczky-Degenfeld Könyvtár) és az újat (Esterházy Péter és Gitta Könyvtár) akarjuk összekapcsolni, belevinni tágabb értelemben a magyar, szűkebb értelemben az evangélikus kultúra vérkeringésébe.” Az Evangélikus Országos Gyűjtemény igazgatója hozzátette, hogy az Esterházy-család ajándékaiként a gyűjteményhez került könyvtár „egybevág stratégiai céljainkkal is, hiszen évek óta törekszünk kortárs művészeti gyűjteményünk gyarapítására is. Többek között *Benczúr Emese*, *Karátson Gábor* és *Konok Tamás* meghatározó alkotásaival bővült kortárs képzőművészeti gyűjteményünk. Ezek nagyon jól harmonizálnak az Esterházy-könyvtárral.” Az igazgatótól megtudtuk, hogy az evangélikus gyűjtemény azt a missziót is teljesíti, hogy az egyház ablakát a külvilág számára is kitarja. „Ezt az ablaknyitást még színesebbé teszi az, hogy egy, a gyűjteményünk egészét tekintve kevésbé képviselt területen is értékmentést végezhetünk. Esterházy Péter és Gitta Könyvtára mind egyedi darabjaiban, mind egészében olyan érték, amire büszkék vagyunk, hogy mi őrizhetjük és szolgáltatathatjuk” – fogalmazott Hubert.

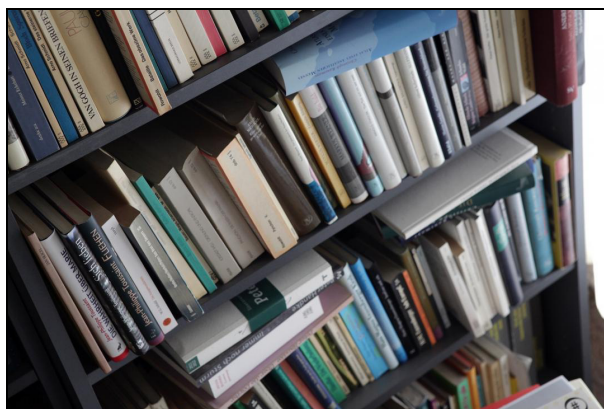
Mit tartalmaz az Esterházy Péter és Gitta Könyvtár?

Hubert Gabriella kifejtette, hogy „a magyar irodalom és a német irodalom hangsúlyosan szerepel ebben a könyvanyagban. Néhány, a családban öröklődő könyv is előfordul a könyvgyűjteményben és természetesen rengeteg dedikált kötet is találkozhatunk. Főleg Esterházy Gitta érdeklődési körét tükrözi a nagy számú képzőművészeti album és természetesen nagy számú történelmi tárgyú könyv is alkotja a könyvgyűjteményt.”

Fabiny Tamás elmondta, hogy az Esterházy család a könyvtár egyházunknak adományozásán túl azt is vállalta, hogy összegyűjti és a gyűjteménynek adja Esterházy Péter eddig megjelent könyveinek összes kiadását, mely az idegen nyelvű kötetekre is kiterjed. A családdal való jó együttműködést jelzi továbbá, hogy mindezt nem csak visszamenőlegesen, hanem a jövőre vonatkozóan is vállalta család. Mint megtudtuk, a tervezett könyvtárrészleg nem csak a könyvek kerülnek majd bemutatásra, hanem egyes személyes tárgyakat is ki fognak állítani.

Pröhle Gergely a könyvtár dedikált példányait említve elmondta, hogy „a hálózatkutatás szempontjából nagyon fontos, hogy milyen kéziratos ajánlással ellátott kötetek vannak Esterházy Péter és Gitta könyvei között. Egykori múzeumigazgatóként is nagyon fontosnak tartom, hogy kiváló szerzőink hagyatéka Magyarországon maradjon, hiszen így válik igazán kutathatóvá, értékelhetővé a magyar anyanyelvi, irodalmi, kulturális hagyományba való illeszkedésük. Ezért is köszönöm a családnak, hogy a könyvek esetében így döntött. Ezzel a gyűjtemény a magyar közgyűjteményi hálózat elemévé válik” – tette hozzá az országos felügyelő.

Az Evangélikus Országos Gyűjtemény az Esterházy Péter és Gitta Könyvtárnak nem csak a feldolgozását és digitalizálását tervezi, hanem ki is támogatja majd a kört és az olvasókhöz fordulnak: „Gyűjtést indítunk, hogy ki-k digitális formában küldje el azokat a dedikációkat, vagy az Esterházy által kézzel javított szövegek oldalait, amelyek a tulajdonukban vannak. Ezzel arra törekszünk, hogy minél teljesebben sikerüljön ezeket a magánkézben lévő kötetekben olvasható kézírástokat a jövő számára megörökíteni” – tudtuk meg a gyűjteményvezetőtől.

Fotó: Esterházy Marcell

Mikortól lesz elérhető a könyvtár?

Az Evangélikus Országos Gyűjtemény munkatársai 2020 áprilisában tervezték, hogy az Esterházy-könyvtár feldolgozását megkezdik, ezt azonban a koronavírus-járvány miatt későbbi időpontra kellett halasztaniuk. Hubert Gabriella a feldolgozással kapcsolatban elmondta, hogy több lépésben kívánják bemutatni és elérhetővé tenni a könyvtárat.

„Az Evangélikus Országos Gyűjtemény minden egységének, így a könyvtárnak is saját honlapja van. Az Evangélikus Országos Könyvtár honlapján belül külön alfejezetet szentelünk az Esterházy Péter és Gitta Könyvtárnak és az ott folyó munkának, híreknek, eseményeknek. A honlapnak egyrészt lesz egy népszerűsítő része, másrészt a tudományos kutatás számára is információkat közlünk majd. Itt a feldolgozás üteméről is tájékoztatunk, valamint a munkafolyamat során feltárt minden érdekesebb pillanatról is hírt fogunk adni. Így nem kell a teljes feldolgozási munka végét megvárni, mind a kutatók, mind az Esterházyt szerető olvasók számára is követhető lesz a feltárás folyamata” – mondta a gyűjteményi igazgató, aki arra is kitért, hogy munkájukkal arra is törekednek, hogy a tudományos és közművelődési vérkeringésbe minél inkább bekapcsolják ezt a könyvtár-egységet.

Mindezekon túl, az Esterházy-könyvtárat különböző eseményeken tervezi majd bemutatni az Evangélikus Országos Gyűjtemény. Hubert Gabriella kifejtette: „A gyűjtemény az egyetemek és a tudományos kutatók felé nyitottan közös projekteket is végez. Nyilvánvaló, hogy az Esterházy-könyvtár vonatkozásában is ezt fogjuk tenni.” A gyűjteményi igazgató elmondta, hogy 2022 őszére tervezik a könyvtár méltó körülmények közötti megnyitását,

amely időpontra elkészítik a könyvtár számítógépes feldolgozását is. „Addig is a virtuális térben lesz jelen a könyvtár” – tette hozzá a gyűjteményvezető.

Fotó: Szebeni András / Esterházy Péter Archívum

Esterházy Péter és a teológia

Irodalmárok és szépirodalmat szerető olvasók számára mindig is csemege volt az Esterházy szövegekben található vendégszövegek felfejtése. A könyvtár evangélikus egyházhoz kerülésével abban is bízhatunk, hogy ennek egy meghatározó szegmense, az Esterházy Péter által szinte minden szépirodalmi művében megtalálható bibliai és teológiai vendégszövegek szélesebb kutatása is

elkezdődik. „A Fuharosok is tele van olyan motívummal, apokaliptikával, teológiailag is minősíthető vonatkozásokkal, melynek feldolgozásához teológiai ismeret is szükséges” – mondta Fabiny Tamás. Az evangélikus elnök-püspök a Javított kiadással kapcsolatban megjegyezte, hogy egyrészt nagyon izgalmas az ügynökkérdés, mellyel akkor már az egyházban és a társadalomban is foglalkoztunk, de a könyv teológiai értelemben is kincsesbánya: Magam akkortájt írtam Júdásról a habilitációs dolgozatomat. Bámulatra méltó, hogy Esterházy Péter milyen igényesen dolgozott fel sok Júdással kapcsolatos anyagot! Ezeket a szövegeket édesapjának gyűjtötte, mintegy reflexióként. A szövegben valahol írja is, hogy »Na, öreg, ennyit tudtam kihandlizni neked«. A Javított kiadásban nem egyszerű egyházi vagy vallási hatástörténeti értelmezéssel találkozunk, hanem szakirodalmi ismerettel. Esterházy teológiailag is meghökkentően jól értelmezett, ugyanakkor a szépirodalom igényességével dolgozta be ezeket a vendégszövegeket alkotásába.”

Az evangélikus elnök-püspök teológiailag is nagyon izgalmas munkának tartja Esterházy Péter 2013-ban megjelent Egyszerű történet vessző száz oldal – a Márk változatot könyvét is. „Esterházy Péter ennek a műnek a létrejöttéhez nagyon komoly márki teológiai szakirodalmat dolgozott fel” – mondta Fabiny Tamás. Az elnök-püspök elmesélte, hogy Esterházy Péter 2015 januárjában volt a Budavári Evangélikus Szabadegyetem résztvevője, ahol éppen erről a kötetéről beszélgettek. „Oda nem csak a könyvét, hanem teológiai szakkönyvet is magával hozott, hogy pontosan tudjon idézni”.

Forrás: <https://www.evangelikus.hu/esterhazy-peter-gitta-konyvtar>

Válogatta: Berke Barnabásné